

**АБСЕНТЕЇЗМ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА:
ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА**

Т. З. Слободян

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025 м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +38 (097) 5599132; e-mail: tetiana.slobodian@pu.if.ua*

Досліджено участь громадян на місцевих виборах в Республіці Польща з 1990 р. до 2014 р. Зауважено, що важливим чинником, який впливає на рівень виборчої активності, є зміна політичної системи. Розглянуто та проаналізовано причини низької активності громадян на виборах. Відзначено, що особливо гостро проблема абсентеїзму в Польщі відчутна на виборах до Європейського парламенту. Подано динаміку виборчої активності на місцевих, парламентських, президентських виборах та виборах до Європейського парламенту у період з 1989 до 2014 рр. у Республіці Польща.

Ключові слова: *фреквенція, абсентеїзм, вибори, Республіка Польща.*

Тема виборів є надзвичайно актуальною. Вдосконалення виборчого законодавства, порядку організації та проведення виборів вимагає залучення, крім національних та історичних традицій, також досвіду та практики інших країн. Серед українських учених, які займаються проблематикою виборів слід виділити наступних: Л. Кочубей, А. Романюка, Г. Зеленько, Н. Хому, М. Примуша, Ю. Шведа, Ю. Остапця, Р. Балабана, М. Ставнійчук та ін. А серед польських науковців – А. Пясецького, Я. Раціборського, Є. Бучковського, М. Хмай, В. Скжидло, М. Чешніка, В. Семіньські, С. Врубля, П. Свяневіча, К. Кжекотовської та ін.

Метою нашої статті є дослідження участі громадян на місцевих виборах в Республіці Польща з 1990 р. до 2014 р.

У Республіці Польща активність на виборах позначається поняттям «фреквенція» (в пер. з лат. *frequentia* – безліч, натовп) позначає відвідуваність, середню кількість глядачів, учнів, гостей [1]. Термін «виборча фреквенція» з'явився недавно, у Республіці Польща вживають на позначення кількості людей, які беруть активну участь у виборах стосовно загальної чисельності громадян, які мають право брати в них участь.

Цей термін також почали вживати й в українській політології. Зокрема Ю. Шведа у статті «Соціологія електоральної поведінки» вважає, що фреквенція вказує на обсяг політичної участі виборців і є одним із кількісних показників зміни виборчої поведінки [3].

Важливим чинником, який впливає на рівень виборчої активності, є зміна політичної системи. Високій активності сприяє позитивний образ державних інституцій та, як вказує К. Скаржинська, пропорційна система, яка суб'єктивно підвищує у виборців значущість виборів. На зменшення активності у виборах має вплив слабка ідентифікація партій, незрозумілість їх політичних програм і нестабільність партійної системи. Високу активність можна очікувати на тих виборах, які можуть зумовити значні зміни в політичній системі. Необхідно також звернути увагу на індивідуальні ознаки виборців, які теж впливають на виборчу активність: заможність, рівень освіти чи приналежність до національних меншин (у них активність є нижча, хіба що меншість з якоїсь причини є мобілізована). Якщо ж говорити про вік, то є певна група, що характеризується відносно низькою участю у виборах – це молоді особи, які тільки досягли віку, що надає право участі у виборах. Важливу роль відіграє також громадська активність. Люди, котрі належать до громадських організацій, об'єднань і товариств, голосують частіше, ніж ті, які не виявляють активної громадянської позиції [5, с. 122].

Вибори до органів місцевої влади в Республіці Польща, які відбулися 27 травня 1990 р., стали першими місцевими виборами за останні 40 років. Можна припустити, що більшість виборців на той час не усвідомлювала ролі місцевого самоврядування. Це стосувалося як тих, хто взяв участь у голосуванні, так і тих, хто не прийшов на виборчі дільниці. Право голосу на виборах 27 травня 1990 р. мали 26 925 267 громадян. У голосуванні взяло участь 11 380 629 виборців, отже виборча активність становила 42,27% [6, с. 5].

Головними причинами відвідування виборчих дільниць були: надії на обрання нових кращих депутатів, бажання взяти участь у вільних виборах і спричинитися до ліквідації номенклатури. Серед інших причин можна назвати конформізм, участь у виборах за принципом «про всяк випадок» [7, с. 36].

Відповідно, ухилення від голосування виникало або від розчарування результатами політики, яку проводила влада, або відсутністю зацікавлення політикою взагалі. Крім розчарованих і аполітичних, не голосували також недовірливі люди, що не вірили у функції місцевого самоврядування [8, с. 73].

У столиці Польщі у перших місцевих виборах 1990 р. взяло участь 533 537 жителів Варшави. Необхідно зазначити, що виборча активність у Варшаві (42,3%) була майже така ж, як у цілому в державі (42,27%). Найнижча виборча активність була у Скерневіцькому воєводстві (34,48%) і Лодзькому, а найвища – у Бельському воєводстві (53,46%) і Новосандецькому (51,1%) [9, с. 27].

Не виключено, що певний вплив на виборчу активність мала величина міста і прийнята система одномандатних і багатомандатних вибор-

чих округів для міст різної величини. У цілому в державі на виборах до міських рад у містах з населенням, меншим ніж 40 тис. жителів (одно-мандатні округи), виборча активність була вищою і становила 44,38% у той час, як у багатомандатних округах у містах більше 40 тис. жителів – всього 40,28% [9, с. 27].

Отже, можна виділити кілька основних причин низької виборчої активності у перших місцевих виборах, які відбувалися 27 травня 1990 р.: напружена політична атмосфера, важка економічна ситуація, нецікава виборча кампанія, яка не викликала інтересу у виборців.

Чергові місцеві вибори відбулися 19 червня 1994 р. Це були перші вибори в Республіці Польща, проведені після закінчення каденції рад гмін. На тлі постійних змін груп керівників гмінне самоврядування було елементом стабілізації політичного життя. На той час виборці уже ознайомились зі способом функціонування влади на місцевому рівні.

Право голосу у виборах 1994 р. мав 27 621 841 виборець. У голосуванні взяло участь 9 329 776 виборців, виборча активність становила 33,78%, тобто була значно нижчою, ніж у попередніх місцевих виборах. Було обрано 51 926 депутатів із 181 900 кандидатів [10, с. 302].

Як і за попередніх місцевих виборах, зацікавленість громадян спостерігалась більше у селах і малих містах. Там виборча активність становила 38,25%, а у найменших гмінах (до 5 тисяч жителів) – близько 45%. У 32 таких гмінах виборча активність перевищила 50%. У багатомандатних округах на вибори прийшло в середньому 28,05% виборців. Серед міст найбільша активність була у Сопоті – 44%, Жешові – 36% і Гдині – 34%, а найменша відзначена у Валбжиху і Битомі – 21%, а також в Забжу – 18%. Згідно з дослідженнями соціологів, більшу активність у виборах проявили особи з вищою освітою (56%) порівняно з особами з нижчим рівнем освіти, особливо з випускниками професійних шкіл (29%). У черговий раз місцеві вибори не зацікавили молодих людей віком 18-30 років (вони разом становили 24%, а серед повнолітніх учнів і студентів проголосувало тільки 15%) [11, с. 159-160].

У зв'язку з низькою виборчою активністю, різниця між кількістю голосів, отриманих кандидатами, часто була мінімальною. В одномандатних округах для майбутнього депутата вирішальне значення могла мати підтримка з боку найближчих сусідів і родини. Можна припустити, що на низьку активність міг також вплинути факт зменшення кількості мандатів у деяких гмінах. Причиною такої низької виборчої активності у місцевих виборах 19 червня 1994 р., як і в попередніх місцевих виборах, була недостатньо організована виборча кампанія.

У зв'язку з проведенням реформи місцевого самоврядування і організацією самоврядування на рівні повіту і воеводства, стало необхідним ухвалення нового закону про вибори. 16 липня 1998 р. Сейм ухвалив закон «Положення про вибори до рад гмін, рад повітів і сеймиків

воєводства». Законодавством закріплювалась мажоритарна (у гмінах до 20 тис. жителів) і пропорційна виборча система (в гмінах, які налічують більше 20 тис. жителів, а також у виборах до рад повітів і сеймиків воєводств).

У наступних місцевих виборах 11 жовтня 1998 р. взяло участь 46% виборців. Активність у виборах була такою: 1) у виборах до сеймиків воєводств право голосу мали 28 546 385 поляків, у голосуванні взяло участь – 12 946 455, активність становила 45,35%; 2) у виборах до рад повітів активне виборче право мали 19 859 256 громадян, у голосуванні взяло участь 9 485 117, що становить 47,76%; 3) у виборах до рад гмін право голосу мали 28 196 149 поляків, взяло участь у голосуванні 12 816 962 виборців, що становить 45,46%. Було обрано 52 379 депутатів до рад гмін із 208 095 кандидатів; 10 290 депутатів до рад повітів із 56 829 кандидатів і 855 депутатів до сеймиків воєводств із 7 426 кандидатів [9, с. 302]. В одномандатних округах, де було висунуто по одному кандидату, 1 662 депутати отримали мандати без проведення виборів.

Як приклад виборчої активності 1998 р. можна проаналізувати участь виборців на виборах у Любуському воєводстві. У виборах до сеймику Любуського воєводства найвищу активність зафіксовано в окрузі №3 – 50,90% (повіти Слубіцький, Суленціньський, Менджижецький), а найнижчу в окрузі №1 – 40,00% (Гожув Велькопольський). На виборах до рад повітів найвища активність спостерігалася у Суленціньському повіті – 57,40%, а найменша у Жарському – 44,74%. У виборах до рад міст і гмін в округах (з кількістю жителів більше 20 тис.) найвищу активність зафіксовано у Вسخові – 47,44%, а найнижчу в Любуську – 38,36%. У виборах до рад гмін в округах, де кількість жителів становить менше 20 тисяч, активність понад 60% спостерігалася у Бжезніці, Кжешинах, Любневіцах, Ленкніці, Пшчеві. Найменша виборча участь (біля 40%) була у Любішині і Сантоку [12, с. 14].

Чинником, який мав вирішальний вплив на рівень виборчої активності в місцевих виборах, була передвиборна діяльність місцевої громадськості. Це підтверджує приклад Суленціна і Вسخови, де в 1998 р. відбулося утворення повітів. У випадку Суленціна цей процес завершився успішно, натомість, у Вسخові ідея була реалізована аж через 4 роки. Проте кампанія, яка проводилася в цих містах декілька місяців, активізувала суспільство, що пізніше знайшло відображення у високій виборчій активності. Там, де не вдалося утворити повіти, громадська активність була меншою і відповідно меншою була виборча активність.

Всі критично оцінювали низьку активність місцевих виборів 1998 р., вказуючи на необхідність підвищення зацікавленості місцевими виборцями. Низька активність виборців свідчила про відсутність стимулу для зацікавлення результатами місцевих виборів. Це визначалося політичними, економічними, соціальними та іншими чинниками.

Місцеві вибори, які проводились у 2002 р., були дещо інші, ніж попередні. Вперше було запроваджено у виборчу систему засади безпосереднього вибору одноособових органів управління в гмінах, тобто вїтїв, бурмістрїв і президентїв мїст. Проте, незважаючи на передвиборні прогнози й оцїнки політиків, які вважали, що у зв'язку із запровадженням безпосередніх виборів вїтїв, бурмістрїв і президентїв мїст, виборча активність значно зросте, у 2002 р. вона становила всього 44,23% в першому турі і 35,02% – в другому. Найвища активність на виборах 2002 р. була у Підкарпатському воєводстві – 51,3%, а найнижча у Шльонському – 39,9% [13, с. 109].

У дискусїї щодо низької виборчої активності, крім висловлювань тривоги і пересторог з боку представників влади і громадської думки, з'явилися також коментарі експертів, які виправдовували і навіть підтримували таку поведінку. Конституціоналіст В. Осятинський вважав, що відмова від участі у виборах є найбільш раціональною реакцією громадянина на рівень і вади політичного класу. Науковець і публіцист М. Круль так пояснює свою відмову від голосування: «Не буду брати участі у виборах, так як теперїшня політична сцена просто цього не заслуговує. Уся виборча кампанія є чистим скандалом. Складається вона з демагогїї й обїцянок. Це все є проявом наглого неврахування інтересів суспїльства. Тому суспїльство має припинити враховувати інтереси політиків» [11, с. 171]. Схожу позицію відстоював історик Є. Єдлицький, який зазначав, що «суспїльна апатія до демократичної політики і такої ж держави замість того, щоб зменшуватися, зростає і переходить у фазу тотальної відрази майже до всього, що пов'язане з державною сферою» [11, с. 171].

Багато спостерїгачїв пов'язували низьку виборчу активність з підготовкою референдуму щодо інтеграції з ЄС. Зазначимо, що референдум відбувся 7-8 червня 2003 р. і виборча активність становила 58,85%. Хоча ця підстава, на нашу думку, не могла бути виправданням абсентеїзму на місцевих виборах 2002 р.

Депутат Ю. Петера зазначала, що багатомандатні округи – це одна із причин, через яку виборці втрачають охоту брати участь у виборах. У багатомандатних округах є виборці, які уже через тиждень не пам'ятають, за кого голосували, і не знають, чому обрали саме той список. І відповідно пропонує змінити пропорційну систему на мажоритарну. Одномандатні виборчі округи – це свідомий вибір, це можливість контролювання свого депутата [14, с. 10].

Невідвідування виборчих дїльниць, як зауважує А. Гоцинський, було результатом розчарування тим, що робилося в державі; відчуттям незначимості своєї участі у виборах; розчарування висловлюваннями і діями політиків; відсутності зацікавлення політикою й гідних кандида-

тів; відчуття того, що результат виборів не має значення для майбутнього держави [11, с. 171].

Як уже було зазначено вище, у 2002 р. разом із виборами до рад гмін, повітів і сеймиків воєводств уперше проводились безпосередні вибори вїтїв, бурмістрів і президентів міст. У цих виборах у першому турі взяло участь 13 081 594 виборці із 29 572 225 тих, які мали право голосу. Отже, виборча активність становила 44,24%. В аналізованих виборах обиралося 2 478 вїтїв, бурмістрів і президентів міст із 10 371 висунутих кандидатів [10, с. 303].

Необхідно зауважити, що у виборах, де безпосередньо обиралися одноособові органи управління, активність була вищою, подекуди досягала 50%. Найвища активність зафіксована в гміні Александрув Лодзького воєводства – 78,03% [15, с. 21].

У 2002 р. другий тур місцевих виборів проводився 10 листопада у 48,5% гмін. У другому турі обиралося 1 202 вїтїв, бурмістрів і президентів міст із 2 404 кандидатів; взяло участь 7 240 326 виборців, із 20 674 292 тих, які мали право голосу. Отже, виборча активність становила 35,02% (49% – у виборах вїтїв, 38% – бурмістрів, 29% – президентів) [11, с. 176].

Можна визначити ще наступні чинники, які вплинули на низький рівень активності: спосіб голосування, частота виборів, географічні чинники і термін виборів. Відносно способу голосування, тут передусім мається на увазі кількість осіб, яку необхідно вибрати (у місцевих виборах потрібно обрати більше, ніж одного представника). Наприклад, жителі міст на правах повіту отримували три бюлетені для голосування, щоб обрати міську раду, сеймик воєводства і президента міста. Жителі інших гмін отримували чотири бюлетені, за якими вони обирали раду гміни, повіту, сеймик воєводства та бурмістра чи президента. Здійснення вибору кількох осіб теж могло негативно вплинути на виборчу активність. Соціологи звертають увагу на залежність між кількістю виборів і рівнем виборчої активності – чим частіше виборці ходять на вибори, тим нижча виборча активність. Упродовж 2000-2002 рр. могло наступити саме таке явище, яке зменшило рівень активності на місцевих виборах 2002 р. Адже у 2000 р. відбулися президентські вибори, у 2001 р. – парламентські, у 2002 р. – місцеві. Додатковим чинником неявки виборців могла слугувати несприятлива погода як під час проведення виборчої кампанії, так і в день виборів, адже восени часто падають дощі [13, с. 107-108].

Таким чином, причинами низької виборчої активності у виборах 2002 р. можна назвати: суспільну байдужість, економічну кризу, відчуження еліти, політичні афери. Другорядне значення мали інші чинники: недостатність знань про самоврядування, погана погода та ін.

Чергові вибори до органів місцевого самоврядування проходили 12 листопада 2006 р. У травні 2004 р. Польща приєдналася до Європей-

ського Союзу. Це були перші місцеві вибори після вступу Польщі в ЄС. У Польщі вибирали президентів і бурмістрів 107 великих та малих міст, а також депутатів і голів повітових та воєводських адміністрацій.

Перед виборами і в день виборів політики і духовні особи закликали до участі у виборах. Примас Польщі, кардинал Ю. Глемп, відзначив, що суть демократії – це свобода вибору. Тому усі повинні взяти участь у цьому виборі. На думку К. Марцінкевича, який виконував обов'язки президента столиці і був кандидатом партії ПіС на пост президента Варшави, місцеві вибори є дуже важливими, а факт, що безпосередньо обираються бурмістри, війти і президенти міст, впливає на збільшення виборчої активності: «Чим більша фреквенція, тим більша участь демократії в управлінні, керуванні державою з боку влади. Для держави це дуже корисно. Було б добре, якби відвідуваність була висока» [16]. Інша кандидатка на пост президента Варшави, Г. Гронкевич-Вальц, також звернула увагу, що у самоврядних виборах найголовніша присутність, адже громадяни мають найбільший вплив на місцеву владу. Віце-прем'єр, лідер Самооборони А. Леппер заявив, що участь у виборах – це не лише обов'язок: «Це голосування – і привілей, у нас вільна Польща, і, з другого боку, обов'язок. Ми ж обираємо самоврядну владу на кожному рівні і нам треба добре вибрати. А чим вища активність, тим краще оцінено кандидатів» [15]. Лідер СДЛ В. Олейнічак наголошував, що метою виборів є оцінити дотеперішні досягнення окремих самоврядних діячів і дати шанс іншим. Також на його думку вагомим показником суспільних настроїв є активність виборців: «Побачимо, яка буде фреквенція. Якщо невисока – це означає, що політики зробили справді дуже багато, щоб знеохотити громадян до участі у громадському житті» [16].

Незважаючи на те, що соціологи прогнозували високу активність виборців (на дільницях очікували щонайменше 60% поляків із правом голосу), з 30 млн. поляків проголосувало менше половини.

У виборах 2006 р. до сеймиків воєводств право голосу мали 30 241 185 поляків, у голосуванні взяло участь – 13 884 295 виборців, активність становила 45,91%. У виборах до рад повітів активне виборче право мали 20 095 699 громадян, у голосуванні взяло участь – 9 651 927, що становить 48,03%. У виборах до рад гмін право голосу мали 29 879 803 поляків, взяв участь у голосуванні 13 743 671 виборець, що становить 46% [10, с. 303].

12 листопада 2006 р., разом з виборами до рад гмін, повітів і сеймиків воєводств, проводилися вибори війтів, бурмістрів, президентів міст. З 30 240 882 виборців у виборах війтів (бурмістрів, президентів міст) взяло участь 13 883 806. Виборча активність становила 45,91% [10, с. 304].

Постійна зміна керівників гмін перестала бути ознакою польського самоврядування. У виборах 2006 року більшість обраних війтів і бурміст-

рів в першому турі розпочинали свою чергову каденцію. У 75 найбільших містах відсоток президентів, обраних у першому турі, був високий, становив майже 45% і у три рази перевищував показник виборів 2002 р. [17, с. 14].

Другий тур виборів відбувся 26 листопада 2006 р., у тих містах, де в першому турі жоден з кандидатів не зміг набрати понад 50% голосів виборців. У 2006 році другий тур був організований у 33% гмін, у тому числі й у столиці – Варшаві. Вибирали 827 вїтїв, бурмістрів і президентів міст із 1 654 кандидатів. У другому турі взяло участь 5 812 667 виборців із 14 643 543 тих, що мали право голосу. Виборча активність становила 39,69%. Необхідно відзначити, що на виборах у Польщі, як і в інших країнах, спостерігається систематичний спад активності в другому турі.

Проте необхідно зазначити, що активність у місцевих виборах 2006 р. була вища, ніж у попередніх парламентських виборах. Очевидно, на це вплинуло загострення політичної суперечки. Дослідження також підтверджують, що, на відміну від попередніх виборів, активність виборців була вищою у великих містах, ніж у малих містечках. На виборчу активність вплинуло й поширене переконання, що місцеві вибори є важливими, цьому сприяла також реклама в засобах масової інформації.

Соціологи прогнозували, що на місцевих виборах 2010 р. можна сподіватися рекордно високої явки виборців. Понад 70 відсотків опитаних поляків підтвердили, що підуть на вибори у той час, як у попередніх польських виборах до органів місцевого самоврядування взяли участь лише 46 відсотків громадян. Проте у 2010 р. на виборчі дільниці прийшло тільки 47,32% виборців. Найбільша виборча активність була у Швентокжиському воєводстві – 53,59%. Трохи більше половини виборців прийшло на дільниці у Мазовецькому (50,96%) і Підкарпатському (50,75%) воєводствах. В Опольському воєводстві спостерігалася найнижча виборча активність і становила всього 40,99% [18].

Останні чергові місцеві вибори проходили в Польщі 16 листопада 2014 р., особливість цих виборів полягала в тому, що вони відбувалися на основі положень нового Виборчого кодексу, який був прийнятий у 2011 р. Вибори проводилися до 2825 рад. Виборча активність у першому турі становила 47,40%. Другий тур місцевих виборів проводився 30 листопада у якому взяло участь 39.97% громадян.

Соціолог Я. Фліс вважає, що на участь громадян у виборах впливає погана погода і заробіток (ті, хто заробляють більше, ходять на вибори частіше). На його думку, чинником, який міг би збільшити явку у виборах є поєднання президентських та місцевих виборів. Виборці повинні вірити, що щось зміниться в результаті голосування, і розуміти, що їх присутність на виборах є важливою [4].

Таблиця 1. Динаміка виборчої активності на місцевих, парламентських, президентських виборах та виборах до Європейського парламенту (1989-2014 рр.)

Роки проведення	Місцеві вибори	Парламентські вибори	Президентські вибори	Вибори до європейського парламенту
1989	-	1 тур – 62,1% 2 тур – 25,1%	-	-
1990	42,27%	-	1 тур – 60,6% 2 тур – 53,4%	-
1991	-	43,2%	-	-
1993	-	52%	-	-
1994	33,78%	-	-	-
1995	-	-	1 тур – 64,7% 2 тур – 68,2%	-
1997	-	47,93%	-	-
1998	46%	-	-	-
2000	-	-	61,12%	-
2001	-	46,3%	-	-
2002	1 тур – 44,3% 2 тур – 35,1%	-	-	-
2004	-	-	-	20,87%
2005	-	40,57%	1 тур – 49,74% 2 тур – 50,99%	-
2006	1 тур – 45,91% 2 тур – 39,7%	-	-	-
2007	-	53,88%	-	-
2009	-	-	-	24,53%
2010	1 тур – 47,32% 2 тур – 35,3%	-	1 тур – 54,94% 2 тур – 55,31%	-
2011	-	48,92%	-	-
2014	1 тур – 47,40% 2 тур – 39,97%	-	-	23,83%

Таблиця складена на основі даних Державної виборчої комісії (<http://www.pkw.gov.pl>)

З 1990 р. в Республіці Польща сім разів проводились чергові вибори до органів місцевої влади, виборча активність яких за цей період часу була найнижчою в 1994 р. і становила всього 33,78%. На жодних місцевих виборах Польщі не проголосувало 50% виборців, що викликає певне здивування, оскільки органи місцевого самоврядування в Республіці Польща наділені широкими повноваженнями.

Загалом, основними причинами виборчої пасивності були: негативні результати політики, яку проводила влада; нецікава виборча кампанія; важка економічна ситуація; політична апатія; розчарування висловлю-

ваннями й діями політиків; відсутність гідних кандидатів; недостатність знань про місцеве самоврядування і т. д.

Втім, можна зауважити, що у демократичних, добре розвинених суспільствах теж спостерігається тенденція зниження виборчої активності, яка пояснюється перш за все впевненістю громадян у своєму «завтрашньому дні». Якщо порівняти участь виборців на місцевих і парламентських виборах, то побачимо, що найбільша активність на парламентських виборах спостерігається у 2007 р., коли на вибори прийшло більше половини виборців (53,88%), а найменша виборча активність – у 2005 р. (40,57%).

Загалом спостерігається тенденція скорочення кількості голосуючих поляків. Необхідно зазначити, що середній показник участі виборців на парламентських виборах у Польщі значно поступається відповідному показнику для європейських країн, хоча є дещо кращим за такий показник у США. Тенденція скорочення участі виборців у голосуванні властива й президентським виборам, хоча такі показники є кращими, порівняно з парламентськими виборами. Причиною низької активності на виборах передусім є розчарування поляків діяльністю політичних партій. Перед виборами соціологічні дослідження постійно фіксували низький рівень довіри до парламенту та політичних партій, що було наслідком розслідування ряду афер [2, с. 87].

На сьогоднішній день найвища виборча активність в Польщі спостерігається на президентських виборах, у 1995 р. на таких виборах зафіксовано 64,70% – у першому турі і 68,23% – у другому. Дуже низька явка відзначена на президентських виборах 2005 р.: у першому турі – 49,74%, 50,99% – у другому турі.

Ситуація із виборчою активністю на місцевих виборах в Польщі не є винятком. Майже в кожній демократичній державі громадяни беруть участь в президентських і парламентських виборах частіше, ніж у виборах місцевих органів влади. Це можна пояснити також підвищеним інтересом до цих виборів з боку засобів масової інформації.

У початковий період системної трансформації в Польщі низька активність виборців як на місцевих виборах 1990 р. (42,27%), так і парламентських у 1991 р. (43,2%) була пов'язана з недостатньою орієнтацією громадян у програмах різних партій. Люди, які не голосували на парламентських виборах 1991 р. не бачили у політичному житті будь-якої із сторін реалізації багатьох важливих проблем і завдань, чи явної відмінності в програмах окремих партій.

Існують різні пояснення і теорії про причини зниження інтересу до участі польських громадян у демократичних виборах. Люди відчувають розчарування політичною системою, а політики не відповідають основному критерію – вони не заслуговують довіри.

У політологічній літературі, зазвичай, виділяються два види абсентеїзму: 1) у результаті умисної відмови від участі в голосуванні; 2) з причин, які не залежать від виборців (через роботу, старість, хвороби, інвалідності тощо). Отже, абсентеїзм є не тільки проблемою, а й тенденцією, що простежується в політичному житті Республіки Польща протягом останніх 25 років. Жодного разу на місцевих виборах виборча активність не досягала рівня 50% тих, що мали право голосу.

Особливо гостро проблема абсентеїзму в Польщі відчутна на виборах до Європейського парламенту, які відбувалися уже тричі. Піком виборчої неявки був 2004 рік, коли на перші вибори до Європейського парламенту прийшло проголосувати тільки 20,87% виборців. Не суттєво покращилась ситуація і у 2009 р., коли на виборах до Європейського парламенту проголосувало тільки 24,53% тих, що мали право голосу. На останніх виборах до Європейського парламенту, які відбулися 25 травня 2014 р. виборча активність становила 23,83%. Слід відзначити, що низька активність у цих виборах є проблемою не тільки Польщі, але і більшості європейських країн.

Література

1. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов [Електронний ресурс] / Н.Г. Комлев. – М.: Эксмо, 2006. – 672 с. – Режим доступу: <http://www.inslov.ru/html-komlev/f/frekvenci8.html>.
2. Романюк А. Парламентські вибори 25 вересня 2005 р. у Республіці Польща: порівняльний контекст / Анатолій Романюк // Україна після президентських виборів. Становлення демократії та розвиток громадянського суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24 верес. 2005 р. – Львів: ЦПД ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 78-88.
3. Шведа Ю. Соціологія електоральної поведінки [Електронний ресурс] / Ю. Шведа. – Режим доступу: http://westukr.itgo.com/shveda_cpd_conf_07_1.html.
4. Głos z kieszeni. Jak zwiększyć frekwencję w wyborach samorządowych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://samorzad.pap.pl/depesza/szablon.depesza/dep/144201/>
5. Studia nad wyborami Polska 2005-2006 / [pod red. J. Raciborskiego]. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2008. – 202 s.
6. Sprawozdanie z działalności Generalnego Komisarza Wyborczego i terenowych organów wyborczych za okres od 19 marca 1990 roku do 27 listopada 1993 roku // Samorząd Terytorialny. Miesięcznik. – 1994. – №1-2. – S. 5-26.
7. Elekcja samorządowa: maj 1990. Raport z badania wyborów do rad gmin w Polsce, wykonany dla Zespołu Badań Europy Wschodniej // Samorząd Terytorialny. Miesięcznik. – 1994. – №1-2. – S. 27-65.

8. Władza i społeczności lokalne a reforma samorządowa w Polsce / pod red. P. Dobrowolskiego, S. Wróbla. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1995. – 150 s.
9. Siemiński W. Partycypacja mieszkańców w zarządzaniu / Waldemar Siemiński // Samorząd Terytorialny. Miesięcznik. – 1994. – №4(40). – S. 26-36.
10. Iudices Electionis Custodes (Sędziowie Kustoszami Wyborów). Państwowa Komisja Wyborcza / pod red. F. Rymarza. – Warszawa: Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego, 2007. – 392 s.
11. Piasecki A.K. Władza w samorządzie terytorialnym III RP: teoria i praktyka kadencji 1990-2002 / Andrzej K. Piasecki. – Zielona Góra; Łódź: Wydawnictwo «Tęcza», 2002. – 359 s.
12. Piasecki A.K. Wybory samorządowe z 1998 roku na przykładzie woj. Lubuskiego: doświadczenia i porady / Andrzej Konrad Piasecki // Samorząd Terytorialny. Miesięcznik. – 2002. – №4(136). – Kwiecień. – S. 14-25.
13. Wróbel S. Winniki wyborów samorządowych do Sejmiku Województwa Śląskiego w 2002 roku / S. Wróbel, M. Jasikowska. // Studia Politicae Universitatis Silesiensis. T.1 – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005. – S. 105-129.
14. Pitera J. Jednomandatowe okręgi / Julia Pitera // Wspólnota. – 2000. – №39. – 23 września. – S. 10.
15. Lipiński A.W. Lokalna kampania samorządowa z 2002 roku / Andrzej W. Lipiński // Samorząd Terytorialny. Miesięcznik. – 2005. – №5(173). – Maj. – Rok II. – S. 14-30.
16. Політики і священники закликали до участі у виборах [Електронний ресурс] // Polskie Radio Esperanto. – Режим доступу: <http://www2.polskieradio.pl/eo/dokument.aspx?iid=44479>.
17. Swianiewicz P. Co zmieniły wybory? / Paweł Swianiewicz // Wspólnota. – 2006. – №49. – S. 14-17.
18. Wybory Samorządowe 2010. Państwowa Komisja Wyborcza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wybory2010.pkw.gov.pl/att/1/pl/280000.html#tabs-1>.

Стаття надійшла до редакційної колегії 6.11.2014 р.

*Рекомендовано до друку д.політ.н., професором Цепендою І.Є.,
д.політ.н., професором Романюком А.С. (Львів)*

ABSENTEEISM IN POLAND: SPECIAL ASPECTS AND DYNAMICS

T. Z. Slobodian

Precarpathian National University named after V. Stefanyk;

76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenko str., 57;

ph: +38 (097) 5599132, e-mail: tetiana.slobodian@pu.if.ua

The article highlights the participation of citizens in local elections in Poland from 1990 to 2014. It is noted that an important factor that affects the level of electoral activity is a change in political system. The reasons for the low activity of citizens in local elections are considered and analyzed in the article. In general, the main reasons for the passivity of the election were: disappointment of policy carried out by the authorities; uninteresting election campaign; difficult economic situation; political apathy; disappointing of rhetoric and actions of politicians; lack decent candidates; lack of knowledge about local government etc.

Regular elections to local government were held in Poland seven times since 1990. During this time the electoral activity was the lowest in 1994 and stated only 33.78%. It's worth to mention that 50% of voters didn't vote at local elections in Poland. It caused some surprise, because local governments in Poland have broad powers.

In Poland for today the highest electoral activity was observed at presidential election. In the 1995 the highest electoral activity was fixed in the first round (64.70%) and in the second one(68.23%).

In Poland the problem of absenteeism was raised acutely at the elections to the European Parliament, which were held three times. The peak of absenteeism was in 2004, when only 20.87% of voters came to the polling stations at the first elections to the European Parliament.

However, one can mention, that in democratic, well-developed societies the downward trend in electoral activity is also observed, which is explained by the citizens' confidence in their future.

The article deals with the dynamics of the electoral activity at the local, parliamentary, presidential elections and elections to the European Parliament in the period from 1989 to 2014 in Poland.

Key words: *voters turnout, absenteeism, elections, the Republic of Poland.*